

Voor dit examen zijn maximaal 56 punten te behalen; het examen bestaat uit 28 vragen. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1

Dollarisering in Latijns Amerika

In veel landen in Latijns Amerika circuleert naast de eigen valuta de Amerikaanse dollar. De dollar is door de jaren heen in dit deel van de wereld de meest stabiele valuta gebleken. Enkele landen zijn zelfs zo ver gegaan dat ze hun eigen, voortdurend deprecieërende valuta geheel hebben opgegeven voor de dollar: er is dan sprake van dollarisering. Voorstanders van dollarisering zien dit als een manier om buitenlandse beleggingen aan te trekken en om de hoge inflatiecijfers te drukken. Tegenstanders van dollarisering wijzen er op dat hun land bij dollarisering overgeleverd wordt aan het economisch en monetair beleid van de Verenigde Staten. Als voorbeeld wordt gewezen op het gevolg van een renteverhoging door de Amerikaanse centrale bank: de concurrentiepositie van een gedollariseerd land ten opzichte van de Europese Unie en Japan verslechtert door zo'n renteverhoging.

Geld kan de volgende functies vervullen: ruilmiddel (ook wel betaalmiddel genoemd), opspaar middel (ook wel spaarmiddel genoemd) en rekenmiddel.

- 2p **1** Welke van deze functies vervult de Amerikaanse dollar in gedollariseerde landen in Latijns Amerika? Verklaar het antwoord.
- 2p **2** Leg uit dat dollarisering van een land in Latijns Amerika kan leiden tot meer buitenlandse beleggingen in dat land.
- 2p **3** Leg uit dat dollarisering van een land in Latijns Amerika kan leiden tot minder inflatie in dat land.
- 3p **4** Leg uit dat een renteverhoging door de Amerikaanse centrale bank kan leiden tot een verslechtering van de concurrentiepositie van een gedollariseerd land ten opzichte van de Europese Unie en Japan.

Opgave 2

Lastendruk in Nederland te hoog?

Internationaal gezien kent Nederland een relatief hoge lastendruk op arbeid (tabel 1). Het verlagen van die lastendruk staat bij de regering hoog op de agenda omdat een te hoge lastendruk ten koste kan gaan van de werkgelegenheid.

De regering heeft een tweetal belastingmaatregelen genomen.

- De tarieven voor de inkomstenbelasting zijn verlaagd waarbij de progressie in de tarieven is verminderd.
- Om die tariefsverlaging te financieren zijn de meeste aftrekposten afgeschaft of sterk beperkt.

Voor- en tegenstanders van deze belastingmaatregelen wezen vooral op de gevolgen ervan voor de inkomensverdeling.

tabel 1

lastendruk op arbeid* bij een brutoloon van € 25.000	
Verenigd Koninkrijk	16%
Verenigde Staten van Amerika	19%
Frankrijk	20%
Duitsland	27%
Nederland	28%
* verschil tussen brutoloon en nettoloon in procenten van het brutoloon	

- 2p **5** Bereken hoeveel procent het nettoloon in Frankrijk hoger is dan in Nederland bij een brutoloon van € 25.000.
- 2p **6** Leg uit hoe een, in vergelijking met andere landen, hoge lastendruk in een land via afwenteling ten koste kan gaan van de werkgelegenheid in dat land.
- 2p **7** Welke van de gegeven belastingmaatregelen heeft nivellering van de secundaire personele inkomensverdeling tot gevolg? Verklaar het antwoord.

Opgave 3

Omnifoon mobiel

In een land is Omnifoon een aanbieder op een oligopolistische markt voor mobiele telefonie die zich richt op twee groepen klanten: abonnees en pre-paid bellers. Alle aanbieders hebben te maken met hoge constante kosten en kunnen maar moeilijk winst maken. Zo is bij Omnifoon in 2003 het aandeel van de constante kosten in de totale kosten 88% en wordt er een verlies geleden van € 10 miljoen. In tabel 2 staan nog enkele gegevens van Omnifoon.

gegevens van Omnifoon over 2003		abonnees	pre-paid bellers
omzet per klant (€)		768	168
aantal klanten		660.000	2.640.000
percentage klanten dat daadwerkelijk belt		100	90
beltijd per klant (verhouding ten opzichte van de andere groep klanten)		6/1	1/6

Algemeen wordt aangenomen dat het verzadigingspunt op deze markt nabij is. Omnifoon is daarom van plan middelen in te zetten voor de ontwikkeling van in dit land nog niet beschikbare data-diensten zoals mobiel internetten, mobiel verzenden van tekst- en beeldberichten en een navigatiesysteem via satellietverbinding. Verder wordt getracht het resultaat te verbeteren door in overleg met de andere aanbieders op deze markt de maximale geldigheidstermijn voor pre-paid beltegoeden stap voor stap te halveren.

2p **8** Noem een gegeven dat voor Omnifoon aanleiding is om ter verbetering van het resultaat onder andere parallelisatie na te streven. Verklaar het antwoord.

2p **9** Toon met een berekening aan dat Omnifoon prijsdifferentiatie toepast.

3p **10** Bereken het bedrag aan constante kosten voor Omnifoon in 2003.

De mededingingsautoriteit maakt bezwaar tegen het voorgenomen marketingbeleid.

2p **11** Op welk onderdeel van het marketingbeleid zal dat bezwaar betrekking hebben? Verklaar het antwoord.

Opgave 4

Prijsverschillen nieuwe auto's

De aanschafbelastingen op nieuwe auto's¹⁾ lopen in de Europese Unie (EU) sterk uiteen. Autofabrikanten hielden daarmee lange tijd rekening bij het vaststellen van de basisprijzen²⁾ van auto's in de EU. De consumentenprijzen van nieuwe auto's inclusief aanschafbelastingen waren daardoor overal in de EU vrijwel gelijk. In figuur 1 zijn ter illustratie van deze prijspolitiek de basisprijzen van de (denkbeeldige auto) Summit weergegeven.

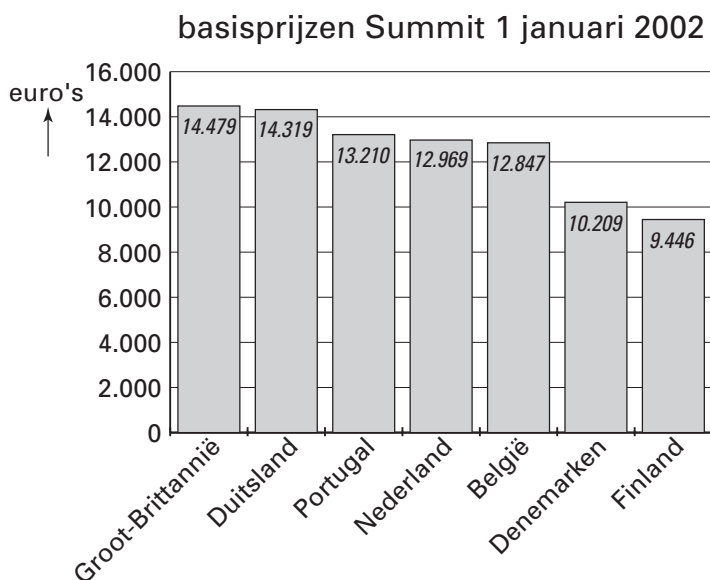
Deze prijspolitiek kon voor consumenten lucratief zijn. Een consument kon in een ander EU-land dan waarin hij woont, tegen de daar geldende basisprijs een nieuwe auto kopen, deze naar zijn eigen land brengen en bij invoer de in eigen land geldende belastingen betalen. Zo staken veel Britten het Kanaal over om in België een nieuwe auto te kopen. Nederlanders echter gingen voor hun nieuwe auto nauwelijks naar België. Een Britse analist kwam op grond van deze constatering tot de conclusie dat Britten, als het om de aanschaf van een nieuwe auto gaat, prijsbewuster zijn dan Nederlanders.

In 2002 werd in de EU gesproken over een aanpassing van de mededingingsregeling waardoor de autofabrikanten hun prijspolitiek moesten aanpassen. De verwachting van de EU was dat daardoor de verschillen in basisprijzen in de EU-landen grotendeels zouden verdwijnen.

¹⁾ Belastingen die bij aanschaf van een nieuwe auto betaald moeten worden. In Nederland is dat bijvoorbeeld de BPM (Belasting op Personenauto's en Motorrijwielen).

²⁾ De basisprijs is de consumentenprijs exclusief de aanschafbelastingen.

figuur 1

De EU-automarkt is een oligopolistische markt. De aanbieders op een oligopolistische markt streven er vaak naar hevige prijsconcurrentie te vermijden.

- 2p **12** Geef voor dit streven een verklaring.
- 2p **13** In welk van de gegeven landen is – uitgaande van de verstrekte informatie – het bedrag van de aanschafbelastingen op nieuwe auto's het hoogst?
- 2p **14** Is de conclusie van de Britse analist juist? Verklaar het antwoord met behulp van figuur 1.

Op 1 januari 2002 was de consumentenprijs van de Summit in Nederland € 19.755. Stel dat de nieuwe mededingingsregeling ertoe leidt dat de basisprijs van de Summit gelijk wordt aan het gemiddelde van de in figuur 1 gegeven basisprijzen. Stel verder dat de aanschafbelastingen op nieuwe auto's in procenten van de basisprijzen in ieder land onveranderd blijven.

- 2p **15** Bereken de nieuwe consumentenprijs van de Summit in Nederland.

Opgave 5

Afzwakkende groei

Uit macro-economische cijfers van een land (tabel 3) blijkt dat na jaren van forse groei de economie van dat land in 2001 voor het eerst tekenen van verzwakking vertoont. Aan de hoogconjunctuur lijkt een eind te komen. De ontwikkeling van de investeringen bevestigt dit beeld: in 2001 stagneren de investeringen, gevolgd door een forse daling in 2002. De investeringen die wel nog plaatsvinden, zijn overwegend diepte-investeringen.

tabel 3	1998	1999	2000	2001	2002
investeringsquote ¹⁾	8,75	9,00	9,25	8,75	6,25
nationaal product ²⁾	4,50	6,00	7,50	6,00	3,50
prijsspeil ²⁾	3,50	3,50	3,75	2,50	2,75
kapitaalintensiteit ³⁾	100,00	101,50	103,25	104,00	105,25
rente ⁴⁾	6,75	5,50	5,00	5,75	6,50
exportvolume ²⁾	4,50	6,00	6,00	2,50	1,50

¹⁾ in procenten van het nationaal product
²⁾ procentuele verandering ten opzichte van het voorafgaande jaar
³⁾ index
⁴⁾ percentage

2p **16** Bereken met hoeveel procent de investeringen in 2002 vergeleken met 2001 gedaald zijn.

De daling van de investeringen in 2002 is onder andere veroorzaakt door de afzwakkende groei van de economie die werd gevoed door de stagnerende groei van het exportvolume.

2p **17** Welke andere oorzaak van de daling van de investeringen blijkt uit tabel 3? Verklaar het antwoord.

2p **18** Hoe blijkt uit tabel 3 dat er in 2002 sprake is van diepte-investeringen?

2p **19** Geef een verklaring voor het feit dat juist in een periode van hoogconjunctuur diepte-investeringen plaatsvinden.

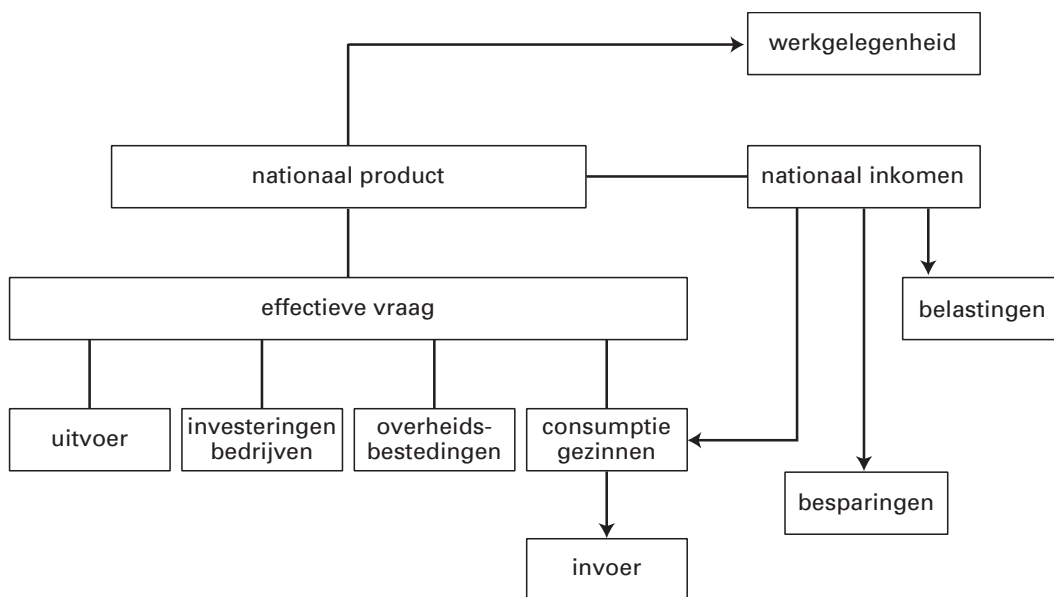
Opgave 6

Beleidsdilemma

Een politieke partij in een land stelt voor om in 2005 de overheidsbestedingen met 3% te verhogen om zo de werkgelegenheid te stimuleren. De partij maakt bij dit voorstel gebruik van berekeningen van het Planbureau waaruit blijkt dat een verhoging van de overheidsbestedingen met 1% uiteindelijk zal leiden tot een stijging van het nationaal product met 0,4%. Een econoom plaatst kritische kanttekeningen bij dit voorstel en signaleert dat er sprake is van een beleidsdilemma. Hij wijst daarbij op het feit dat de voorgestelde maatregel strijdig is met de doelstellingen die de partij heeft geformuleerd met betrekking tot het overheidstekort en het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans.

De econoom baseert zijn kanttekeningen op het schema in figuur 2. De pijlen geven een oorzakelijk verband aan.

figuur 2

In dit land worden voor 2005 bij ongewijzigd beleid de volgende gegevens verwacht:

- nationaal product € 450 miljard
- gemiddelde arbeidsproductiviteit per arbeidsjaar € 36.000
- overheidsbestedingen € 120 miljard
- tekort lopende rekening betalingsbalans € 6 miljard
- marginale belastingdruk 0,28

Het nationaal product is gelijk aan het nationaal inkomen.

- 1p **20** Geef daarvoor de verklaring.
- 2p **21** Bereken met hoeveel arbeidsjaren de werkgelegenheid door de voorgestelde maatregel zal stijgen.
- 2p **22** Bereken met welk bedrag het overheidstekort door de voorgestelde maatregel zal stijgen.
- 2p **23** Beschrijf op basis van figuur 2 hoe het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans door de voorgestelde maatregel zal stijgen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 7

uit een krant:

Eigen huis een goudmijn

In Nederland is het kopen van een huis met een hypothecaire lening vaak financieel aantrekkelijk. Dat komt onder andere doordat hypotheekrente een aftrekpost is bij de inkomstenbelasting. Door het in Nederland gehanteerde progressieve stelsel van inkomstenbelasting kan de netto-rentelast* dalen als het inkomen stijgt. Ook inflatie kan huiseigenaren met een hypothecaire lening voordelen opleveren. Het rentepercentage van de lening ligt een aantal jaren vast terwijl het inkomen wordt aangepast aan de inflatie. De reële rente kan zelfs negatief zijn. Gemiddeld genomen houdt de stijging van de prijs van koopwoningen gelijke tred met de inflatie.

* netto-rentelast: rentelast na aftrek van belastingvoordeel

- 2p **24** Zal het aandeel van de bruto-rentelasten in het inkomen van huiseigenaren met een hypothecaire lening bij inflatie – uitgaande van het krantenbericht – toenemen, afnemen of gelijk blijven? Citeer de zin waaruit dat blijkt.
- 2p **25** Leg uit dat de netto-rentelasten voor huiseigenaren met een hypothecaire lening – uitgaande van het krantenbericht – kunnen dalen als het inkomen stijgt.
- 1p **26** In welk geval is er sprake van een negatieve reële rente?
- Jansen heeft een huis waarvan op 1 januari 2001 de waarde € 200.000 bedroeg. De inflatie bedraagt 2,4% per jaar.
- 2p **27** Bereken de waarde van het huis van Jansen op 1 januari 2004 als die waarde gelijke tred houdt met de inflatie.
- 2p **28** Leg uit dat inflatie – uitgaande van het krantenbericht – de huiseigenaar met een hypothecaire lening een vermogensgroei oplevert.

Einde